

Consideracions sobre l'actuació desitjable en matèria lingüística de les institucions de govern de les Illes Balears, després de les pròximes eleccions del 24 de maig

A la vista de les pròximes eleccions a les institucions locals i autonòmiques de les Illes Balears, de les quals ha de sorgir una nova majoria parlamentària que serà la que dictaminarà i condicionarà l'actuació del també nou Govern de les Illes Balears, i de noves majories a les corporacions locals, el Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears ha cregut convenient fer públiques les següents consideracions, relacionades amb la política lingüística, a partir de les quals, a parer del Departament, s'hauria d'establir el fonament de les pròximes iniciatives i actuacions legals i jurídiques, tant del Parlament com del Govern, com dels Consells insulars i dels Ajuntaments, en aquesta matèria.

Primera.- El Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears té capacitat i autoritat legal per a fer aquestes consideracions, d'acord amb l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears i l'Acord executiu núm. 6191 de la UIB de 25 de març de 2003.

Segona.- Aquesta legislatura ara finalitzada ha implicat un retrocés enorme en la consolidació dels drets jurídics i socials que corresponen a la comunitat catalanoparlant de les Balears, i dels drets que en conjunt corresponen a tota la comunitat resident a les Illes. La llengua catalana, tot i ser reconeguda per l'Estatut d'Autonomia com a llengua pròpia i oficial de la comunitat autònoma, ha perdut l'estatus de llengua de coneixement obligatori per part dels funcionaris públics, la qual cosa pot provocar situacions de no respecte al dret de qualsevol ciutadà a ser atès en català, si es troba amb funcionaris que no coneixen aquesta llengua, situacions que poden provocar tensions i disgust tant en el funcionari com en el ciutadà mal atès. Aquesta decisió de la majoria parlamentària, en lloc de contribuir al benestar general, com és l'obligació de tots els governants i legisladors, ha contribuït a crear malestar i a dificultar la convivència ciutadana. Per altra banda, el català ha perdut presència als mitjans de comunicació de titularitat pública, on ja era molt minoritari, i ha estat desprestigiada per moltes altres actuacions de les institucions (per exemple, perdent l'exclusivitat dels premis ciutat de Palma), que n'ha motivat una menor valoració social en general. La pitjor de les iniciatives contra el català, però, ha estat l'intent de minoritzar-lo a l'ensenyament mitjançant l'anomenat Tractament Integral de Llengües, iniciativa sortosament fallida gràcies a la tenaç resistència i oposició d'ensenyants i de pares, reforçada per les resolucions jurídiques en contra que l'han invalidat.

Tercera.- Confiam que aquesta etapa de marginació social del català hagi finalitzat amb l'acabament d'aquesta legislatura, i per això demanem a les renovades institucions que acatin el mandat tant de l'Estatut d'Autonomia com de la Llei de Normalització Lingüística, normes legals que obliguen les institucions a actuar a favor de la llengua catalana, com es desprèn dels següents articles (molt especialment dels paràgrafs subtrextats):

A) Estatut d'Autonomia de les Illes Balears

Article 4

La llengua pròpia

1. La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial.
2. Tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la, i ningú no podrà ser discriminat per causa de l'idioma.
3. Les institucions de les Illes Balears garantirán l'ús normal i oficial dels dos idiomes, prendran les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i crearan les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears.

Article 35

Ensenyament de la llengua pròpia

La Comunitat Autònoma té competència exclusiva per a l'ensenyament de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, d'acord amb la tradició literària autòctona. Normalitzar-la serà un objectiu dels poders públics de la comunitat autònoma.

B) Llei de Normalització Lingüística

EXPOSICIÓ DE MOTIUS

La llengua catalana i la llengua castellana són totes dues llengües oficials de la Comunitat Autònoma, amb el mateix rang, si bé de naturalesa diferent: l'oficialitat de la llengua catalana es basa en un estatut de territorialitat, amb el propòsit de mantenir la primacia de cada llengua en el seu territori his-tòric. L'oficialitat del castellà, establerta per la Constitució a tot l'Estat, es basa en un estatut personal, a fi d'emparar els drets lingüístics dels ciutadans, encara que la seva llengua no sigui la pròpia del territori.

D'acord, doncs, amb aquest marc legal la Comunitat Autònoma té el dret i el deure d'acabar amb la situació d'anormalitat sociolingüística i es compromet a regular l'ús de la llengua catalana com a llengua pròpia de les Illes Balears, i del castellà com a llengua oficial de tot l'Estat. És així que haurà de garantir els drets lingüístics i farà possible que tothom conegui les dues llengües, precisament, per poder fer efectius aquells drets.

També cal comprometre tots els ciutadans de les Illes Balears, qualsevol que sigui la seva llengua habitual, en la salvaguarda i extensió de la llengua catalana, dins una situació social en què tots els ciutadans coneguin les dues llengües i assumeixin la defensa i normalització de la catalana, perquè és un component essencial de la identitat nacional dels pobles de les Illes Balears.

La Comunitat Autònoma té, en suma, com a objectius dur a terme les accions pertinents d'ordre institucional per tal que el català, com a vehicle d'expressió, modern, plurifuncional, clar, flexible i autònom, i com a principal símbol de la nostra identitat com a poble, torni a ésser l'element cohesionador del geni illenc i ocupi el lloc que li correspon en qualitat de llengua pròpia de les Illes Balears. Per

això ha d'esser present en els diversos àmbits d'ús oficial de l'administració, dels mitjans de comunicació de masses, de l'escola i de la vida social en general, amb el corresponent respecte a les modalitats lingüístiques pròpies de la tradició literària autòctona, però sense perjudici de la unitat de la llengua catalana.

Article 20

1.-El Govern ha d'adoptar les disposicions necessàries encaminades a garantir que els escolars de les Illes Balears, qualsevol que sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, puguin utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final del període d'escolaritat obligatòria.

Article 21

Els plans d'estudis s'han d'adequar als objectius proposats en el present títol.

Article 22

1.- El Govern de la Comunitat Autònoma, a fi de fer efectiu el dret a l'ensenyament en llengua catalana, ha d'establir els mitjans necessaris encaminats a fer realitat l'ús normal d'aquest idioma com a vehicle usual en l'àmbit de l'ensenyament en tots els centres docents.

2.- L'administració ha de prendre les mesures adequades perquè la llengua catalana sigui emprada progressivament als centres d'ensenyament, a fi de garantir el seu ús com a vehicle d'expressió normal, tant a les actuacions internes com a les externes i a les actuacions i documents administratius.

3.-L'Administració ha de posar els mitjans necessaris per a garantir que els alumnes no siguin separats en centres diferents per raons de llengua.

Quarta.- D'acord amb aquests articles de l'Estatut i de la LNL, les actuacions del nou govern haurien d'anar encaminades a recuperar per a la llengua catalana tots els àmbits perduts en aquests darrers quatre anys i a avançar cap a altres àmbits als quals hi té una presència molt insuficient. Concretament, és important i necessari que el català sigui novament un requisit indispensable per a accedir a la funció pública, independentment del fet que hi pugui ser un mèrit efectiu per a optar a determinats càrrecs. És important també que el català sigui la llengua vehicular general dels mitjans de comunicació públics, incloent les produccions pròpies i alienes, entre les quals les sèries filmiques i les pel·lícules doblades. És igualment important que les institucions, a més d'expressar-se normalment en català en la relació amb els ciutadans, prestigii la llengua pròpia amb actuacions dedicades a revaloritzar-la socialment, com és dar-li un paper primordial en els premis literaris, fer-la sempre present en totes les actuacions públiques i fer-ne promoció a la societat, com a llengua pròpia de la nostra comunitat i llengua de cohesió entre tots els individus, de molts d'orígens diversos, que en formen part. I tot sempre amb adaptació als registres lingüístics més adequats, com a mostra de la normalitat a què té dret.

Quinta.- En l'àmbit de l'ensenyament, i d'acord amb allò que preveu l'article 22 de la LNL, abans transcrit, s'ha de procurar que la catalana sigui la llengua vehicular dels centres docents no universitaris. L'actual marc normatiu que afecta aquesta qüestió, havent estat invalidat el TIL pel TSJIB, és el Decret 92/1997, de 4 de juliol, que entenem com un punt de partida i no d'arribada; demanem, doncs, al nou govern, que, partint del mínim d'ensenyament en català que estableix aquest decret, en promogui l'extensió a totes les matèries, excepte les dedicades a altres llengües. Tot i no ser estrictament necessari per aconseguir-ho, per ventura seria convenient que aquest objectiu fos explícitament estipulat en un decret nou.

Sisena.- És indiscutiblement important que els alumnes acabin l'ensenyament obligatori amb el domini total de, a més a més del català, l'altra llengua oficial, el castellà, i com a mínim una tercera llengua; i si és possible una quarta. Quant al castellà, no hi ha dubte que els qui no el tenen com a llengua familiar l'aprenen ràpidament i amb facilitat no només per l'aprenentatge a escola, sinó també per l'omnipresència social que té, com a llengua dominant a la nostra comunitat. És clar, idò, que amb l'actual dedicació horària a aquesta llengua basta bé per aprendre-la. Quant a les altres llengües estrangeres, se n'ha d'assegurar la millor ensenyança possible amb els mètodes més efectius, però no se n'ha de fer llengua vehicular de matèries no lingüístiques, perquè, a més a més de ser contrari a això que preconitzam (una ensenyança íntegrament en català), representaria una important dificultat per als alumnes el fet d'haver d'aprendre uns continguts diversos en una llengua que no és la del seu entorn, i els privaríem de conèixer tota la terminologia especialitzada, o fins i tot en molts de casos d'ús general, en la llengua pròpia del país. Si aspiram a la normalitat de la llengua catalana, aquesta ha d'incloure la normalitat de conèixer tots els termes i referències de totes les matèries en català. Per a millorar l'aprenentatge de llengües estrangeres, sense necessitat d'adoptarles com a mitjà d'ensenyament general, hi ha tècniques ben experimentades que han demostrat la seva validesa, com per exemple omplir les classes de llengua de continguts temàtics, sobre els quals s'ha d'exercir la pràctica lingüística (vegeu Myriam Met (1999), *Impulsando el desarrollo de la segunda lengua mediante la enseñanza de contenidos*, *Infancia y Aprendizaje: Journal for the Study of Education and Development*, 22:86,13-26).

Setena.- Sobre quines llengües estrangeres s'han d'ensenyar a l'escola de les Balears, volem fer la següent reflexió: és indiscutible que l'anglès és actualment la principal llengua estrangera en tots els àmbits, i que conèixer-la és, com a mínim, molt útil. Però a la nostra comunitat en què la principal activitat econòmica és el turisme de procedència europea, no podem menysprear i ignorar les altres llengües, principalment les parlades i conegudes per més gent, del continent. Un servei de qualitat al turisme és també oferir als nostres visitants-clients la possibilitat d'entendre's amb els nostres receptors (guies, taxistes, cambrers, recepcionistes, botiguers...) en la seva pròpia llengua sempre que sigui possible, no forçar-los a parlar en una llengua que no és la seva ni la nostra, i que molts no coneixen o coneixen molt poc. Per això, i per l'enriquiment personal que comporta el poliglòtisme, oferir als estudiants la possibilitat d'aprendre no solament anglès, sinó també altres llengües importants, com el francès, l'alemany (el nombre d'alemanys que ens visiten ja sabem que és tan important com el dels britànics), l'italià o el rus, és millorar les seves condicions de formació, dotar-los d'una capacitat més ampla de conèixer altres cultures i obrir-los moltes més portes que

si només n'aprenen una, de llengua. Creim, per tant, que a tots els centres, com a més tard des de l'inici del segon cicle de l'ESO, s'hauria d'oferir als alumnes l'oportunitat d'aprendre una quarta llengua, d'acord amb les seves pròpies habilitats i segons les necessitats de l'entorn. Evidentment, això implicaria que hi hauria d'haver la quantitat suficient de professors capacitats en almenys dues llengües estrangeres a tots els centres (no necessàriament les mateixes a tots), per a poder atendre la demanda generada al llarg de l'ensenyament obligatori.

Vuitena.- Independentment de l'ensenyament reglat de dues (o més) llengües estrangeres, el sistema escolar hauria de saber aprofitar la multivarietat lingüística de les Balears (vegeu la relació *Les llengües de la immigració a les Illes Balears*, <http://www.uib.cat/depart/dfc/gresib/llengues/vinticinco.htm>) per a infondre als alumnes i a les seves famílies l'interès i el respecte per la diversitat lingüística, com una riquesa de la Humanitat. Sabem que és impossible que totes les llengües de les persones que han arribat a les Illes siguin ensenyades a escola, però no és impossible que totes siguin apreciades com a vehicles de cultura, mostrades a tota la comunitat d'alumnes i valorades degudament com a mitjà d'expressió d'unes persones que pertanyen originalment a unes comunitats tan dignes com la nostra.